

STAVOVI CRNOGORSKIH GRAĐANA O IDENTITETU

Istraživanje CEDEM-a sa komentarom

In March of this year, Matica Crnogorska carried out the second research of the public opinion on the topic of identity views of Montenegrin citizens. This research is a part of the adopted programme policy of Matica Crnogorska the goal of which is to examine once a year the identity views of Montenegrin public. In this way we create long-term conditions for the analysis and referential evaluation of identity aspects of the modern Montenegrin society.

I Uvodne napomene

U okviru svog ovogodišnjeg programa, Matica crnogorska je tokom marta mjeseca ove godine realizovala drugo¹ istraživanje javnog mnjenja na temu identitetskih stavova građana Crne Gore. Ovo istraživanje je sastavni dio usvojene programske politike Matice crnogorske koja za cilj ima da jednom godišnje ispita identitetske stavove crnogorske javnosti. Na ovaj način, osim prikupljanja relevantne komparativne sociološke građe, dugoročno se stvaraju uslovi za analizu i referentnu ocjenu relevantnih identitetskih aspekata savremenog crnogorskog društva.

¹ Matica crnogorska je prvo identitetsko istraživanje javnog mnjenja sprovela u junu 2010. godine.

I ovo istraživanje je obuhvatilo reprezentativan sociološki i metodološki uzorak na državnom nivou i bilo je fokusirano na najvažnije aspekte savremenog crnogorskog identiteta. U okviru istraživanja, shodno definisanom komparativnom modelu, ispitivani su stavovi građana prema državnom identitetu, patriotizmu, naciji i nacionalizmu, multikulturalnosti, jeziku, religioznosti i institucionalnoj zaštiti nacionalnog i kulturnog identiteta. Kao i prošlogodišnje istraživanje, i ovo istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno uz profesionalnu i tehničku podršku CEDEM-a.

U cilju sveobuhvatnog ispitivanja stavova, za potrebe istraživanja urađen je poseban upitnik. Ovim upitnikom dijelom su korišćene standardizovane skale za mjerenje određenih struktura iskazanih stavova ispitanika, dok su dijelom formirana pitanja i ajtemi koji su specijalizovani za ispitivanje specifičnih aspekata koji se tiču crnogorskog državnog i nacionalnog identiteta. Takođe, gro pitanja i ajtema u pripremljenom upitniku su komparativnog karaktera, što znači da smo ista pitanja koristili u istraživanju u junu 2010. godine, tako da ćemo u ovom tekstu moći da upoređujemo podatke između dva istraživanja javnog mnjenja.

Istraživanje je realizovano u periodu od 15. do 25. marta 2011. godine. Uzorak u istraživanju je bio dvostruko stratifikovan sa slučajnim izborom ispitanika unutar popisnih krugova, sa ukupnim brojem od 1027 ispitanika, što obezbjeđuje preciznost na nivou +/- 3,06%, sa intervalom povjerenja od 50% za pojave sa incidencom od 50%. Reprezentativnost uzorka je dodatno obezbijeđena poststratifikacijom koja je urađena na bazi etničke pripadnosti, godina starosti i pola.

Prilog: Struktura uzorka

(1) Pol/Rod

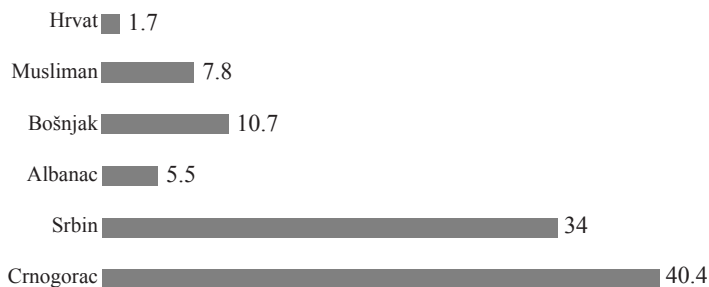
Ženski  51.7

Muški  48.3

(2) Godine starosti



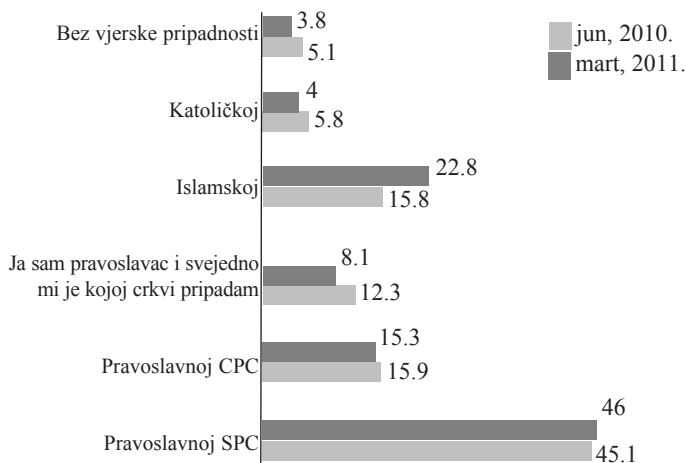
(3) Nacionalna identifikacija



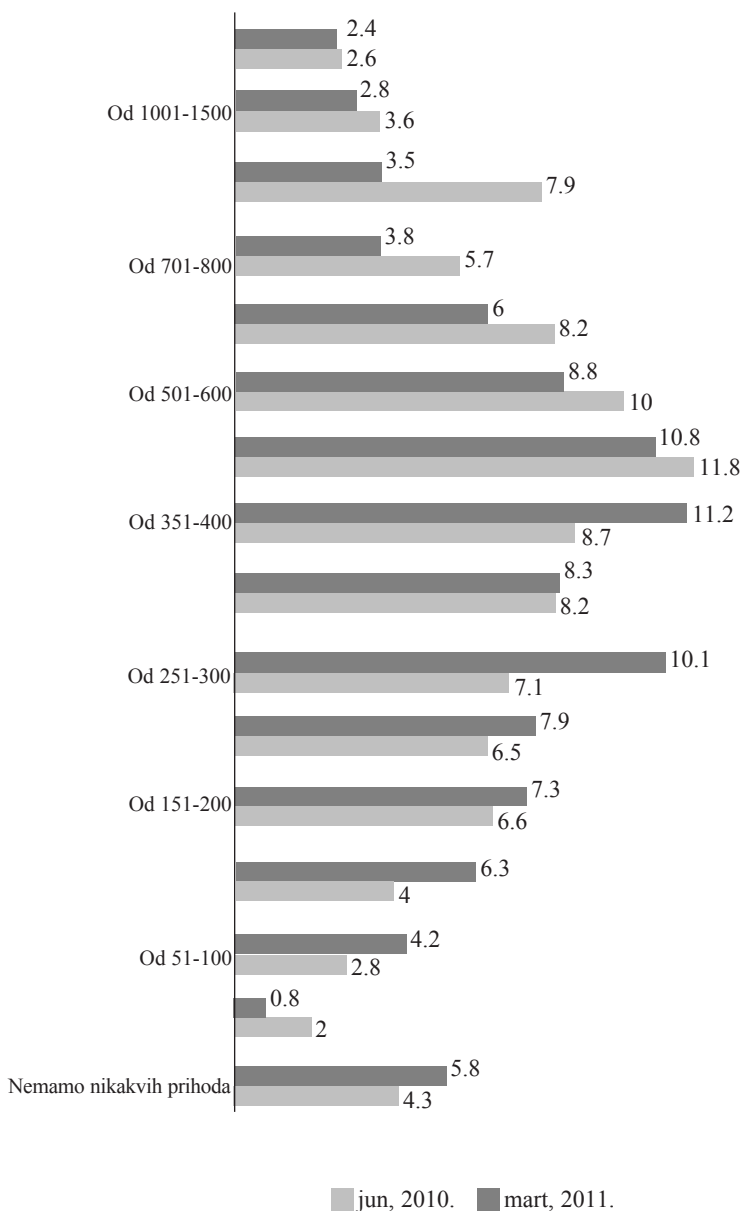
(4) Prebivalište (ispitanik živi u)



(5) Vjeroispovijest (ispitanik pripada)



**(6) Ukupni prihodi domaćinstva ispitanika
na mjesečnom nivou**

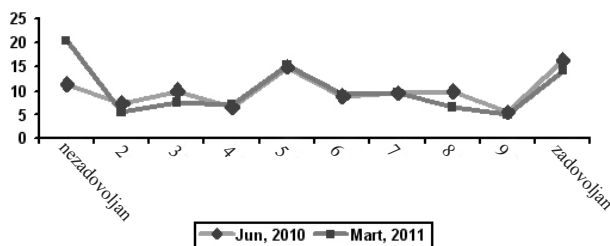


II Rezultati istraživanja

(1) DRUŠTVO

1.1. Kad uzmete sve u obzir, koliko ste ovih dana zadovoljni svojim životom?

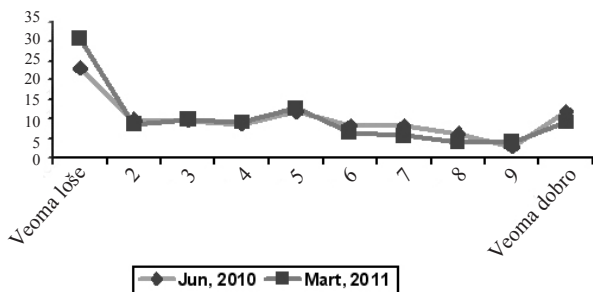
Komentar: Odgovarajući na ovo pitanje građani su ocjenjivali stepen zadovoljstva svojim životom. Za ovu svrhu korišćena je prethodno utvrđena skala od 1 (donja granica nezadovoljstva) do 10 (gornja granica zadovoljstva). Dobijeni rezultati pokazuju da je više od trećine građana veoma nezadovoljno kvalitetom svog života, manje od trećine građana iskazuje prilično zadovoljstvo, dok je najveći broj onih koji smatraju da imaju razloga za osrednje zadovoljstvo svojim životima. Za razliku od prošlogodišnjeg istraživanja, uočljivo je da je ekonomska kriza pojačala prisutnost socijalnog i ukupnog životnog nezadovoljstva kod crnogorskih građana.



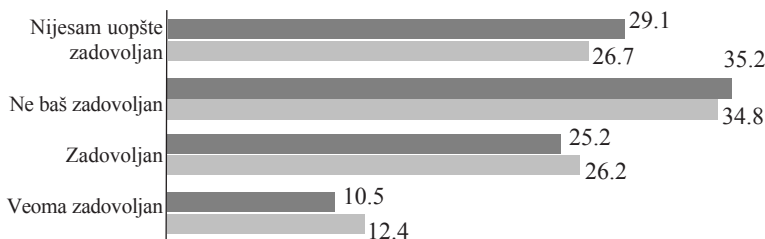
1.2. Ljudi imaju različito mišljenje o načinu upravljanja našom državom?

Komentar: Odgovor na ovo pitanje je u očiglednoj korelaciji sa prethodnim pitanjem. I u ovom istraživanju građani su iskazali izrazito kritičan stav prema kvalitetu upravljanja našom državom. Oko polovina ispitanika smatra da se državom loše upravlja, trećina građana osrednje ocjenjuje domete državnog aparata, dok svega oko 20% građana misli da je državna administracija kompetentna i sposobna. Dobijeni podatak očigledno ukazuje na

rezervisanost građana prema upravljačkim kvalitetima vladajuće političke elite i istovremeno ide u prilog kritičkoj tezi o slabom upravljačkom kvalitetu državne birokratije u Crnoj Gori.



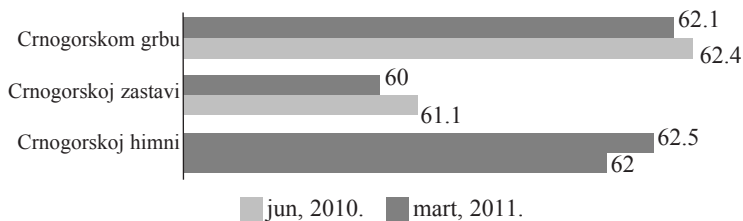
1.3. Uopšteno govoreći, koliko ste zadovoljni razvojem demokratije u našoj zemlji?



Komentar: Ubjedljiva većina građana (64,3%) je nezadovoljna dostignutim nivoom demokratije u Crnoj Gori. Nasuprot njima, oko 35% ispitanika je izrazilo zadovoljstvo stepenom ostvarene demokratije u Crnoj Gori. Očigledno je da skoro dvije trećine građana imaju manje-više snažnu rezervu prema kvalitetu političke demokratije u Crnoj Gori. Stagnantan odnos između „nepromjenljive“ vlasti i „trajne“ opozicije, nezavisno od čestih izbornih ciklusa u posljednje dvije decenije, nesumnjivo doprinosi kritičkom diskursu prema crnogorskoj demokratiji.

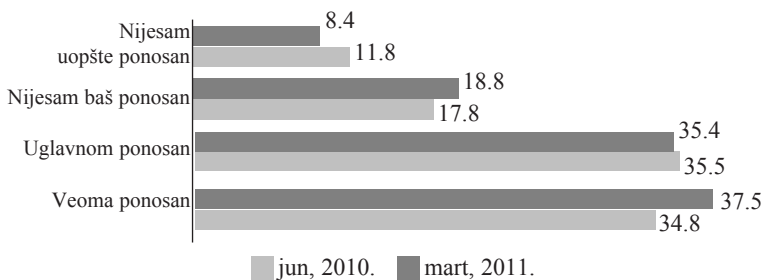
(2) DRŽAVA**2.1. Kakav je Vaš stav prema državnim simbolima?**

Stav prema:		Veoma pozitivan	Uglavnom pozitivan	Uglavnom negativan	Veoma negativan	Nemam stav
Crnogorskoj himni	jun 2010.	36.4	25.6	8.0	10.8	19.3
	mart 2011.	33.4	29.1	9.3	11.8	16.3
Crnogorskoj zastavi	jun 2010.	36.0	25.1	8.4	10.0	20.4
	mart 2011.	33.9	26.1	11.3	12.6	16.1
Crnogorskom grbu	jun 2010.	37.1	25.3	6.8	9.5	21.2
	mart 2011.	34.3	27.8	10.6	11.3	16.0

Sumarno pozitivan odnos prema simbolima -%:

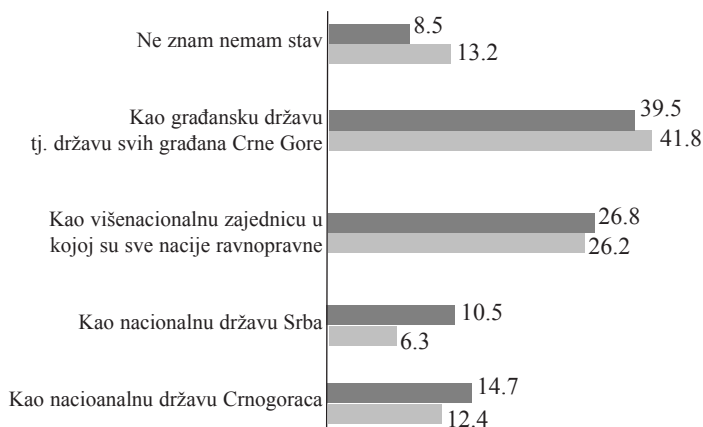
Komentar: I ovo istraživanje je pokazalo da postoji stabilna podrška državnim simbolima Crne Gore. Naime, oko 60% građana podržava sva tri državna simbola i prema njima iskazuju nesumnjivo pozitivan odnos. Istovremeno, negativan stav prema državnim simbolima ima svega oko 20% ispitanika, dok ostatak građana je izbjegao da se vrijednosno izjasni prema ovom pitanju. U svakom slučaju, i ovo istraživanje je potvrdilo da državni simboli imaju nespornu podršku značajnog broja građana, čime je ovo identitetsko pitanje manje sporno od drugih pitanja koja znatno oštrije i dublje dijele crnogorsku javnost.

2.2. Koliko ste ponosni na to što ste crnogorski državljanin?



Komentar: I u ovom istraživanju se potvrdilo da se oko 73% građana oseća ponosnim što su državljani Crne Gore. Istovremeno, oko 27% građana ne osjeća emocionalnu privrženost Crnoj Gori. Ipak, spremnost ubjedljive većine građana da istaknu osećaj ponosa povodom činjenice što su crnogorski državljani nedvosmisleno ukazuje na postojanje stabilnih domovinskih emocija i državotvorne empatije.

2.3. Kako treba definisati crnogorsku državu?



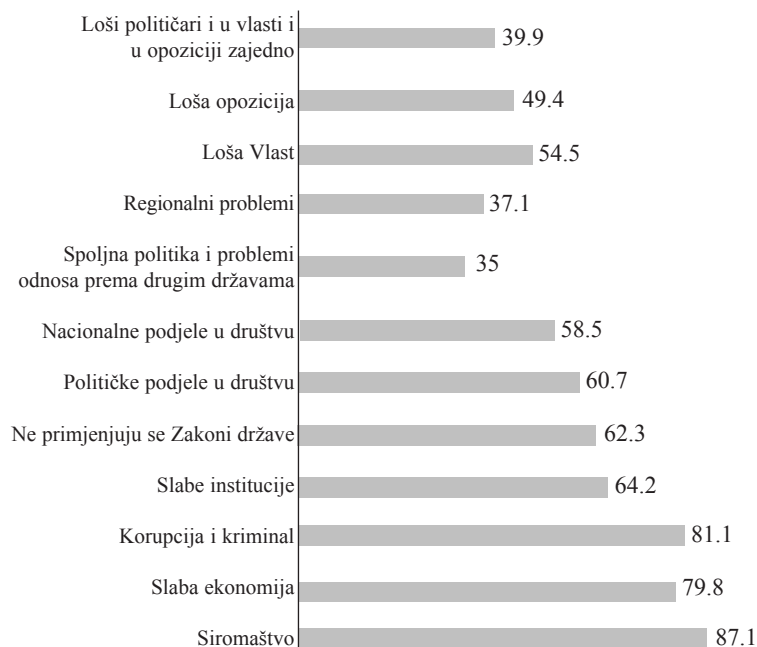
Komentar: Kao i u prošlom istraživanju najveći broj građana podržava ustavno rješenje kojim je Crna Gora definisana kao građanska država (39,5%). Manji dio građana (26,2%) i dalje preferira unutrašnji suverenitet na principima višenacionalne političke

zajednice (nacije kao konstitutivni nosioci vlasti), dok oko 25% građana favorizuje koncept nacionalne države (crnogorske ili srpske). Istovremeno, svega 8,5% ispitanika nema stav u vezi sa političkom fizionomijom države. I ovoga puta se potvrdilo da su mišljenja ispitanika podijeljena u vezi sa definisanjem političke prirode crnogorske države (ko je nosilac suvereniteta i ko bira vlast – građanin-državljanin ili građanin-nacionalist), pri čemu je evidentno da postoji konstantna razlika između podrške građanskoj ili multinacionalnoj, odnosno nacionalnoj državi. Iako i dalje prevladava koncentrisanija podrška građanskoj državi (što je aktuelno ustavno rješenje), očigledno je da su prisutne snažne nacionalne tendencije koje ukazuju na podršku kolektivističkom redefinisaju političkog profila države (nacija kao nosilac suverene vlasti). Svi ovi stavovi su u neposrednoj korelaciji sa aktuelnim identitetskim podjelama u Crnoj Gori i različitim shvatanjem uloge nacije u državi i konstituisanju državnih vlasti.

2.4. Koja je najveća prepreka napretku crnogorske državu?

	Ključna prepreka	Ozbiljna prepreka	Više nije nego što jeste prepreka	Nije prepreka	Ne znam, ne mogu da procijenim
Siromaštvo	50.4	36.7	5.3	1.4	6.2
Slaba ekonomija	42.4	37.4	9.6	1.8	8.8
Korupcija i kriminal	51.3	29.8	9.0	2.1	7.8
Slabe institucije	31.0	33.2	16.4	8.1	11.4
Ne primjenjuju se zakoni države	31.2	31.1	15.9	9.4	12.3
Političke podjele u društvu	32.2	28.5	19.9	9.1	10.3
Nacionalne podjele u društvu	30.0	28.5	20.5	10.8	10.2
Spoljna politika i problemi odnosa prema drugim državama	15.4	19.6	25.3	20.8	18.8
Regionalni problemi	15.7	21.4	23.1	21.1	18.7
Loša vlast	32.7	21.8	16.4	15.8	13.3
Loša opozicija	26.2	23.2	20.3	11.7	18.7
Loši političari i u vlasti i u opoziciji	20.9	19.0	18.8	7.2	34.0

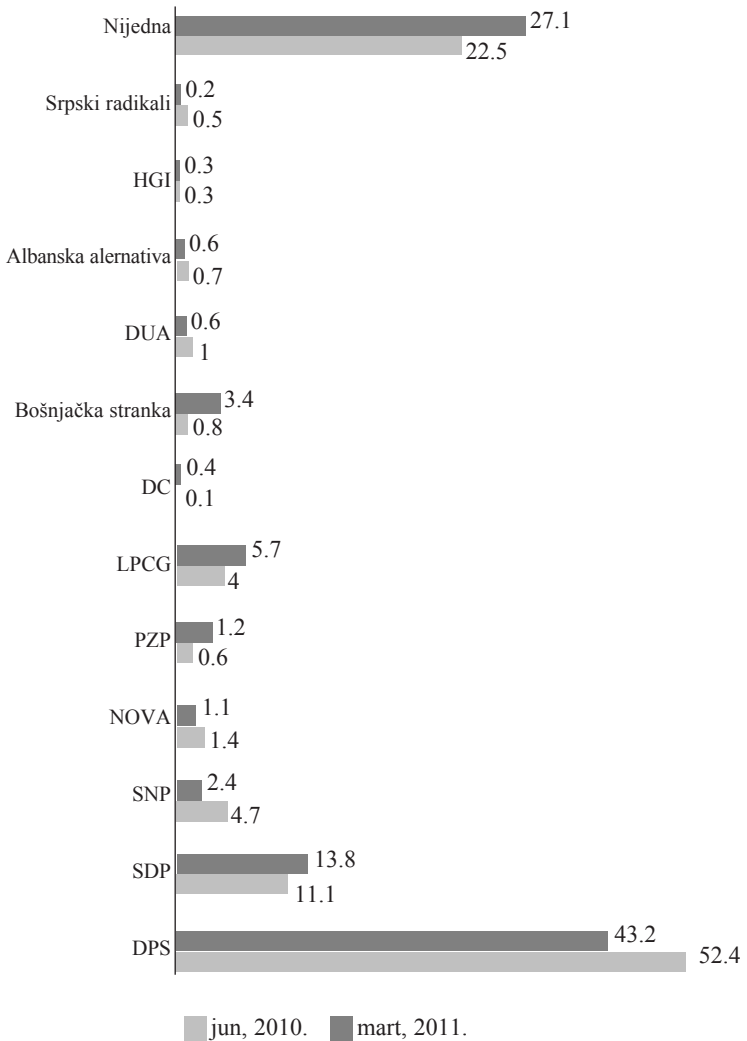
Najveće prepreke - kumulativno%



Komentar: U ovom istraživanju su po prvi put ispitivani stavovi građana povodom percepcije najvećih prepreka napretku države Crne Gore. Očigledno je da ubjedljivo najveći broj građana crnogorsku ekonomiju smatra slabom i da zajedno sa problemom siromaštva to doživljavaju kao najkrupniju prepreku napretku crnogorske države. Pored ekonomskih i socijalnih problema, značajan broj građana (81,8%) prisutnost korupcije i kriminala vidi kao dodatnu ključnu prepreku razvoju države. U korelaciji sa ovim problemom je i snažna percepcija nefunkcionalne pravne države (slaba primjena zakona, loše institucije). Takođe, većina građana aktuelne političke i nacionalne podjele smatra destruktivnim. Pritom, zanimljivo je da oko 40% ispitanika političku klasu u cjelini vidi kao prepreku državnom napretku, pri čemu taj procenat dodatno raste kada su u pitanju opozicija (49%) i vlast (54%). Konačno, valja primijetiti da

manji broj građana probleme vidi u sferi spoljne politike, što istovremeno znači da su različiti unutrašnji problemi prepoznati kao odlučujuće prepreke napretku crnogorske države.

2.5. Po Vašem mišljenju, koja partija je najbolji zaštitnik crnogorske nezavisnosti?



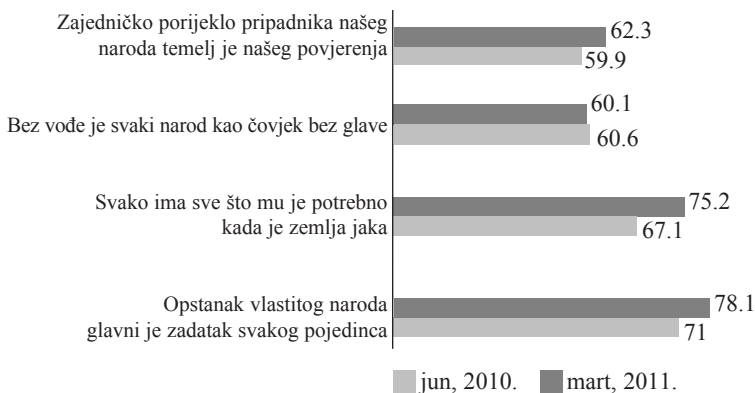
Komentar: Iako većina građana i dalje smatra da je DPS partija koja je najbolji garant crnogorske nezavisnosti, očigledan je pad percepcije državotvornosti vodeće političke partije (za oko 9%). Istovremeno, vladajući koalicioni partner (SDP) je za oko 3% ojačao poziciju stranke koja štiti crnogorsku nezavisnost. Takođe, zanimljivo je da je porasla podrška Bošnjačkoj stranci i vanparlamentarnoj Liberalnoj partiji kao zaštitnicima državotvornosti. Pritom, dobijeni podaci, osim što 27% građana ima generalnu rezervu prema državotvornosti stranaka, ukazuju na pojačanu percepciju crnogorske opozicije kao nedržavotvorne i irelevantne sa stanovišta zaštite nezavisnosti Crne Gore. Na ovaj način se ponovo apostrofira tvrdoća naslijeđene referendumske podjele, koja potvrđuje da se državotvornost vezuje za vladajuće partije dok se bivše unionističke partije i dalje doživljavaju kao protivnici nezavisnosti, čime se nastavlja predferendumska uloga istih političkih partija.

(3) NACIJA

3.1. Tradicionalni nacionalizam

Tvrđenje:		U potpunosti se slažem	Uglavnom se slažem	Uglavnom se ne slažem	U potpunosti se ne slažem	Nemam stav
Opstanak vlastitog naroda glavni je zadatak svakog pojedinca.	jun 2010.	39.2	31.8	6.9	3.5	18.7
	mart 2011.	49.7	28.4	7.5	1.6	12.8
Svako ima sve što mu je potrebno kada je zemlja jaka.	jun 2010.	35.1	32.0	9.0	4.5	19.4
	mart 2011.	47.6	27.6	10.1	5.1	9.7
Bez vode je svaki narod kao čovjek bez glave.	jun 2010.	31.9	28.7	9.8	8.6	21.0
	mart 2011.	36.9	23.2	14.0	9.3	16.7
Zajedničko porijeklo pripadnika našeg naroda temelj je našeg povjerenja.	jun 2010.	29.0	30.9	10.2	6.4	23.6
	mart 2011.	32.6	29.7	11.8	6.2	19.8

Sumarno slaganje sa tvrdnjama tradicionalnog nacionalizma - (%)

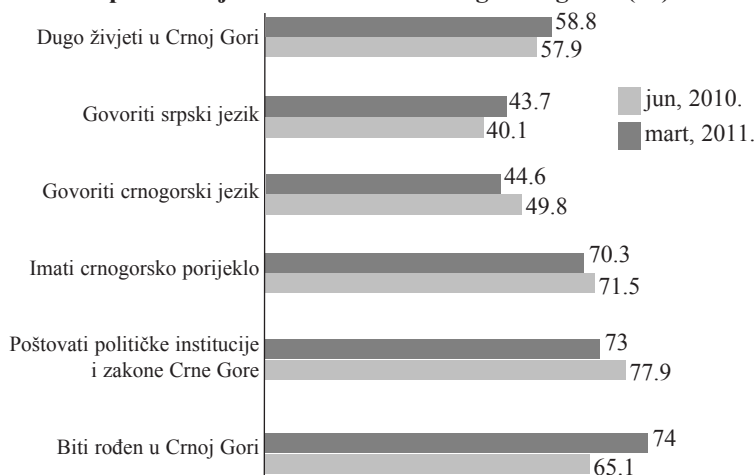


Komentar: Kroz odgovor na ovo pitanje ponovo smo istraživali stavove prema faktorima tradicionalnog nacionalizma. I ovoga puta, dobijeni rezultati ukazuju na dominaciju stavova koji potvrđuju relativno snažnu prisutnost osjećanja tipičnih za tradicionalni nacionalizam. To se vidi iz odgovora koji su imali apsolutnu podršku ispitanika u rasponu od 60-78%. Ubjedljiva većina ispitanika, po načinu percepcije nacionalističkih vrijednosti i razumijevanju značaja pripadnosti narodu, potvrđuje dominaciju osjećanja privrženosti nacionalnoj zajednici, nasuprot manjem dijelu građana koji su indiferentni prema odanosti nacionalnom kolektivitetu. I u ovom istraživanju se potvrdilo da su vrijednosti tradicionalnog nacionalizma snažno zastupljene u Crnoj Gori, što nesumnjivo smanjuje društvenu moć alternativnih političkih ideja. Da zaključimo, savremeno crnogorsko društvo je u značajnoj mjeri privrženo normama tradicionalnog nacionalizma i u tom pogledu je slično većini evropskih društava. U svakom slučaju, svaka politika u Crnoj Gori, a naročito ona koja preferira građansku demokratiju i individualna prava, mora imati u vidu stepen tradicionalnog nacionalizma koji je zastupljen kod crnogorskih građana svih vjera i nacija.

3.2. Karakteristike koje opisuju istinskog Crnogorca?

		Veoma važno	Uglavnom važno	Uglavnom nevažno	Potpuno nevažno
Biti rođen u Crnoj Gori	jun 2010.	32.0	33.1	17.3	17.6
	mart 2011.	45.3	28.7	12.9	13.1
Poštovati političke institucije i zakone Crne Gore	jun 2010.	43.4	34.5	11.9	10.1
	mart 2011.	47.1	26.2	14.1	12.6
Imati crnogorsko porijeklo	jun 2010.	36.0	35.5	14.4	14.0
	mart 2011.	42.7	27.6	13.8	15.9
Govoriti crnogorski jezik	jun 2010.	25.5	24.3	22.0	28.2
	mart 2011.	29.1	15.5	21.9	33.5
Govoriti srpski jezik	jun 2010.	19.7	20.4	27.7	32.2
	mart 2011.	25.6	18.1	21.8	34.4
Dugo živjeti u Crnoj Gori	jun 2010.	27.1	30.8	22.0	20.2
	mart 2011.	29.1	29.7	20.5	20.7

Zbirni pokazatelji karakteristika istinskog Crnogorca (%)

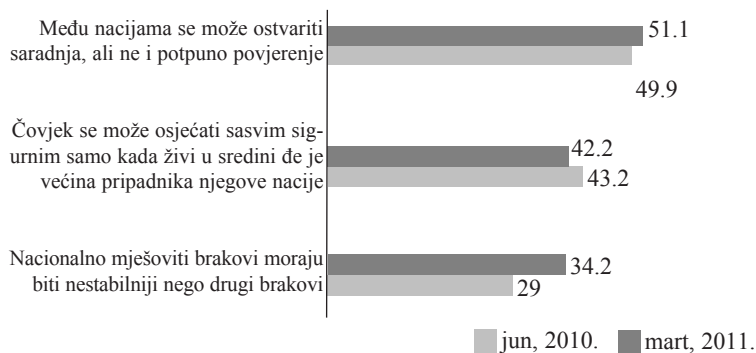


Komentar: Ovim pitanjem se ponovo istraživalo shvatanje građana u pogledu razumijevanja ključnih karakteristika savremenog Crnogorca. Ispitanici su sami dali svoje viđenje savremenog Crnogorca. Kao i u prethodnom istraživanju, dobijeni rezultati se u osnovi mogu podijeliti na manjinski stav vezan za jezički identitet (Crnogorac je onaj koji govori crnogorskim ili srpskim jezikom) i većinski stav koji je vezan za teritorijalnu pripadnost, rođenje u Crnoj Gori, crnogorsko porijeklo i političko-pravnu lojalnost. Faktori tipični za tradicionalni nacionalizam (porijeklo, rođenje, jezik, teritorija) su i ovoga puta dominirali u opisu „istinskog“ Crnogorca. Međutim, mišljenje koje se oslanja na isključivo ustavno-političku lojalnost državi (73,3%) kao opredjeljujuće u prepoznavanju savremenog Crnogorca, pokazuje da je moderna Crna Gora polarizovana između shvatanja bliskih etničkom/tradicionalnom nacionalizmu i jakih osjećanja vezanih za favorizovanje ustavno-političkog nacionalizma.

3.3. Nacionalna isključivost?

		U potpunosti se slažem	Uglavnom se slažem	Uglavnom se ne slažem	U potpunosti se ne slažem	Nemam stav
Nacionalno mješoviti brakovi moraju biti nestabilniji nego drugi brakovi.	jun 2010.	13.0	16.0	21.8	27.9	21.3
	mart 2011.	13.5	20.7	27.9	23.3	14.6
Čovjek se može osjećati sasvim sigurnim samo kada živi u sredini de je većina pripadnika njegove nacije.	jun 2010.	20.8	22.4	19.1	19.0	18.7
	mart 2011.	17.3	24.9	25.8	20.7	11.2
Među nacijama se može ostvariti saradnja, ali ne i potpuno povjerenje.	jun 2010.	20.2	29.7	15.9	14.6	19.6
	mart 2011.	17.1	34.0	20.2	15.1	17.1

Sumarno slaganje sa tvrdnjama koje mjere nacionalnu isključivost (%)

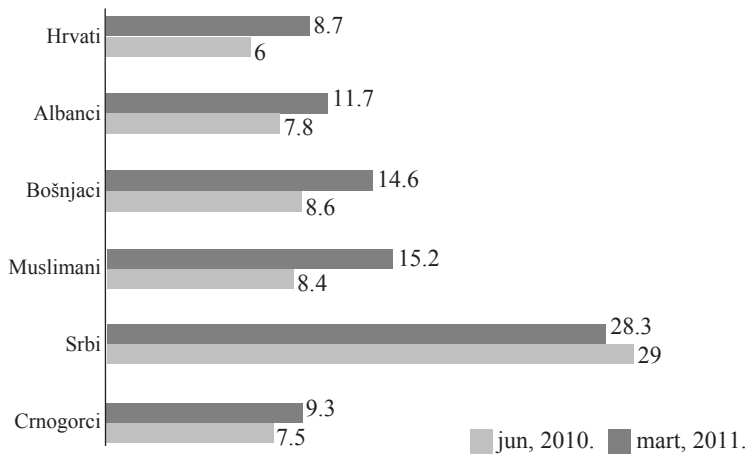


Komentar: Ovim pitanjem je iznova mjereno stepen nacionalne isključivosti, pri čemu dobijeni podaci pokazuju da se svaki drugi građanin slaže sa tvrdnjom „da je među različitim nacijama moguće ostvariti saradnju ali ne i potpuno povjerenje“. Ostale tvrdnje izražavaju različita manjinska osjećanja u rasponu od 34-43%, što takođe svjedoči o značajnom nivou slaganja sa ponuđenim konstatacijama i prisutnim nacionalnim predrasudama i stereotipima. I ovoga puta se potvrđuje da je crnogorsko društvo podijeljeno u pogledu nacionalne isključivosti. Nasuprot građanima koji su skloni nacionalnoj isključivosti (42%) je dio populacije (46%) koji izražava nizak ili veoma nizak nivo isključivosti. Kao i kod prošlogodišnjeg istraživanja, dobijeni podaci sadrže ranije već analizirana zapažanja: nacionalna isključivost je manja kod pojedinaca sa većim prihodima, niže obrazovanje je u korelaciji sa nacionalnom isključivošću, visoko obrazovanje smanjuje nacionalnu isključivost, pripadnici srpske nacionalnosti pokazuju veću etničku distancu, nestabilno radno mjesto i penzionerski status povećava nacionalnu isključivost.

3.4. Stepen ugroženosti nacionalnog identiteta?

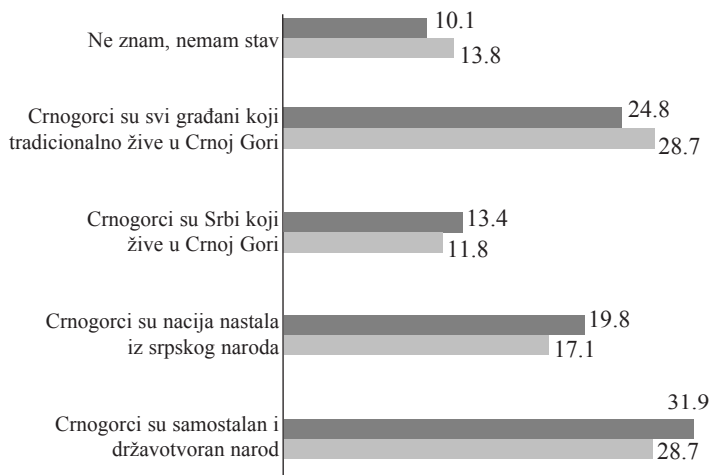
Nacija		Veoma su ugroženi	Uglavnom su ugroženi	Uglavnom nisu ugroženi	Uopšte nisu ugroženi	Ne znam, ne mogu da procijenim
Crnogorci	jun 2010.	3.2	4.3	14.8	63.2	14.4
	mart 2011.	4.7	4.6	11.8	67.1	11.8
Srbi	jun 2010.	13.7	15.3	19.4	37.4	14.1
	mart 2011.	13.3	15.0	15.5	44.6	11.7
Muslimani	jun 2010.	2.5	5.9	24.2	47.5	19.8
	mart 2011.	6.2	9.0	22.1	49.3	13.5
Bošnjaci	jun 2010.	2.6	6.0	23.1	47.2	21.1
	mart 2011.	5.3	9.3	19.7	50.2	15.5
Albanci	jun 2010.	2.7	5.1	21.3	48.1	22.8
	mart 2011.	3.3	8.4	19.1	52.9	16.4
Hrvati	jun 2010.	1.6	4.4	22.0	47.7	24.2
	mart 2011.	2.8	5.9	18.6	52.2	20.5

Suma ugroženosti nacionalnog identiteta (%)



Komentar: Ocjenjujući stepen ugroženosti nacija u Crnoj Gori možemo konstatovati da, osim u slučaju srpske nacionalne zajednice će je to ošćećanje najprisutnije (28%), kod ostalih nacija nije zabrinjavajuće prisutan ošćećaj nacionalne diskriminacije. Međutim, valja primijetiti da za razliku od prošlogodišnjeg istraživanja, ovoga puta je porastao procenat manjinskih naroda koji se u nacionalnom pogledu smatraju ugroženim. Iako je ovo loš indikator, ipak možemo smatrati da još uvijek ubjedljiva većina građana odbacuje tezu o postojanju kolektivne diskriminacije nacionalnih zajednica u Crnoj Gori. Pritom, negativna ošćećanja kod pripadnika srpske zajednice su indikativna po tome što u osnovi predstavljaju internu percepciju koja nema uporište kod drugih naroda u Crnoj Gori. Sve u svemu, savremeno crnogorsko društvo ne može se smatrati političkom zajednicom u kojoj je relevantnije prisutan problem diskriminacije na nacionalnoj osnovi.

3.5. Kako Vi vidite porijeklo Crnogoraca?



■ jun, 2010. ■ mart, 2011.

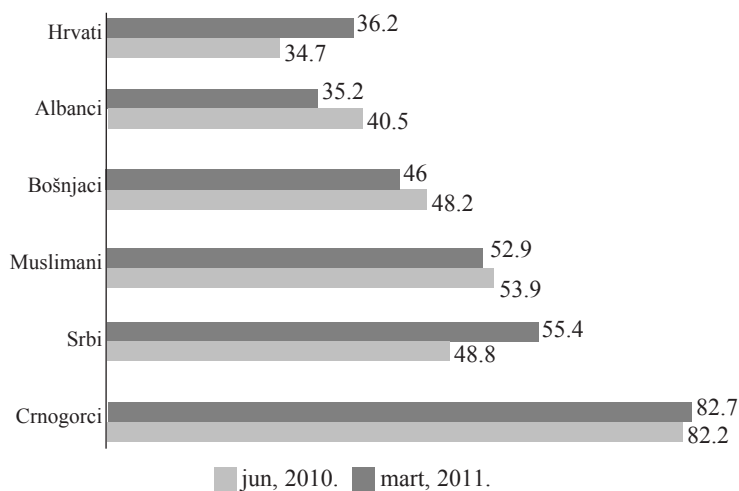
Komentar: Ovim pitanjem je ponovo testiran stav ispitanika u vezi sa porijeklom crnogorskog naroda. Ovoga puta su dobijeni stavovi koji su približni prošlogodišnjim rezultatima uz neznatna odstupanja. Kao prvo, broj ispitanika koji smatraju da su Crnogorci nacionalni Srbi, odnosno da su Crnogorci izdanak srpskog naroda, gotovo je identičan broju građana koji su se na posljednjem popisu izjasnili kao Srbi (33%). S druge strane, 25% građana je zauzelo nenacionalan stav vezujući Crnogorce za građane koji žive u Crnoj Gori (preferirajući tako državni patriotizam), dok je 32% građana Crnogorce prepoznalo kao samostalan i državotvoran narod. Ostatak ispitanika (10%) se distanciralo od definisanja porijekla Crnogoraca. Ipak, između sva tri aktivna mišljenja, dominira shvatanje Crnogoraca kao prevashodno nacionalne zajednice (52%), nezavisno od istorijskog razumijevanja njenog porijekla. Konačno, i ovoga puta je uočljiva identitetska percepcija budućeg razumijevanja pojma Crnogorac, koja će se kretati između istorijsko-nacionalne identifikacije i državno-političke identifikacije koja u drugi plan potiskuje značaj nacionalnog opredjeljenja. Ujedno, ovo otvara potencijalnu distinkciju između nacionalnog i državno-političkog Crnogorca.

3.6. Slijedi lista nacija koje žive u Crnoj Gori a Vi navedite u kojoj mjeri su one privržene državi Crnoj Gori?

		Veoma privrženi	Uglavnom su privrženi	Uglavnom nijesu privrženi	Uopšte nijesu privrženi	Ne znam, ne mogu da procijenim
Crnogorci	jun 2010.	62.8	19.4	0.6	1.3	16.0
	mart 2011.	64.4	18.3	3.5	2.2	11.6
Srbi	jun 2010.	19.2	29.6	16.9	11.2	23.1
	mart 2011.	25.6	29.8	15.8	12.3	16.5

Muslimani	jun 2010.	20.4	33.5	11.4	7.2	27.6
	mart 2011.	22.3	30.6	16.5	10.6	20.0
Bošnjaci	jun 2010.	15.9	32.3	12.2	8.4	31.2
	mart 2011.	19.0	27.0	18.2	13.1	22.7
Albanci	jun 2010.	13.1	27.4	13.2	12.2	34.1
	mart 2011.	10.7	24.5	17.7	19.4	27.6
Hrvati	jun 2010.	10.6	24.1	14.2	11.6	39.6
	mart 2011.	11.0	25.2	16.9	17.2	29.8

Suma privrženost državi Crnoj Gori (%)



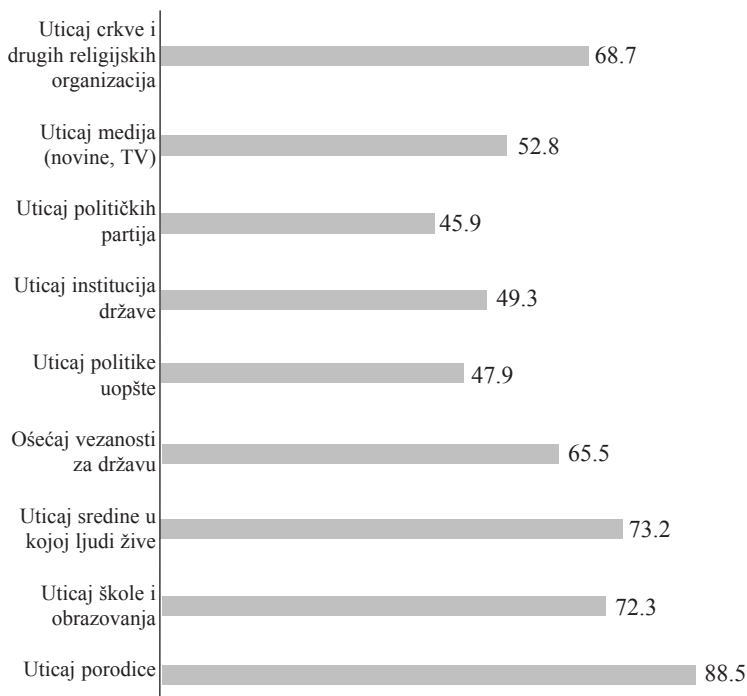
Komentar: I ovoga puta, kao i kod prošlogodišnjeg istraživanja, veliki broj građana je izbjegao da se eksplicitno izjasni, što je u znatnoj mjeri uticalo na dobijene rezultate. Međutim, u cjelini gledano, nivo domovinske privrženosti nacija koje žive u Crnoj Gori je zadovoljavajući, jer pretpostavljeni negativni emocionalni stavovi prema Crnoj Gori (u smislu odsustva privrženosti) se maksimalno kreću na nivou od oko 5-37%.

U tom smislu, ne postoji nacija u Crnoj Gori za koju bi se moglo reći da ima zabrinjavajući animozitet prema crnogorskoj državi. Naprotiv, nivo višenacionalne privrženosti Crnoj Gori je očigledan i postojan, što treba da predstavlja moćan politički kapital u profilisanju pravednog multietničkog društva.

3.7. Na osnovu čega ljudi formiraju nacionalno osećanje?

	Ključno	Važno	Nije baš važno	Nevažno
Uticaj porodice	57.4	31.1	6.7	4.9
Uticaj škole i obrazovanja	27.4	44.9	18.3	9.4
Uticaj sredine u kojoj ljudi žive	28.6	44.6	19.0	7.8
Osećaj vezanosti za državu	27.5	38.0	22.6	12.0
Uticaj politike uopšte	18.4	29.5	31.0	21.1
Uticaj institucija države	15.9	33.4	30.3	20.5
Uticaj političkih partija	17.1	28.8	30.9	23.2
Uticaj medija (novine, TV)	17.7	35.1	27.2	20.0
Uticaj crkve i drugih religijskih organizacija	30.1	38.6	18.8	12.6

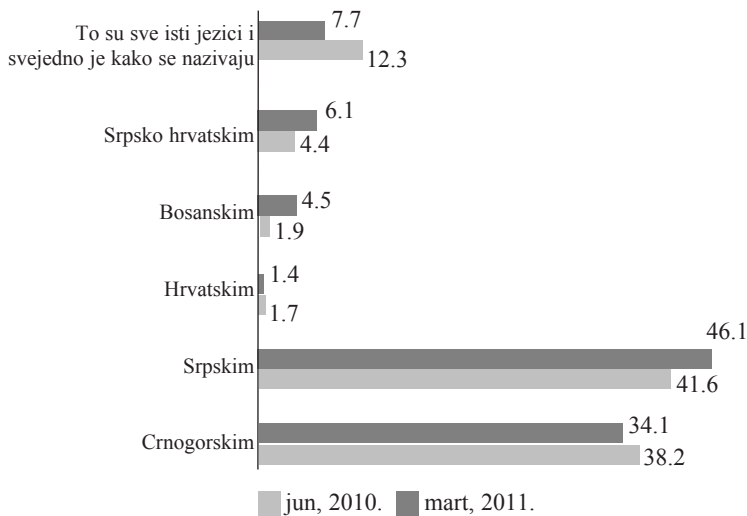
Sumarni pokazatelji (ključno i važno - %)



Komentar: U ovom istraživanju je po prvi put ispitivan stav građana prema načinu formiranja nacionalnog identiteta. Zanimljivo je da većina građana (skoro 90%) smatra odlučujućim utjecaj porodice. Takođe, više od 70% ispitanika stoji na stavu da su sredina u kojoj žive, školski sistem i lično obrazovanje ključni faktori u definisanju nacionalnog identiteta. Pritom, nešto manje od 70% ispitanika smatra da je vjersko osećanje i empatija prema državi relevantno za formiranje nacionalnog identiteta. Ostatak ispitanika u rasponu od 46-53% navodi i druge ponuđene faktore kao izvore nacionalnog osećanja (politika, mediji itd.). Analizirajući sve indikatore, očigledno je da je u Crnoj Gori presudan porodični uticaj i socijalno-duhovni kontekst za formiranje nacionalnog identiteta.

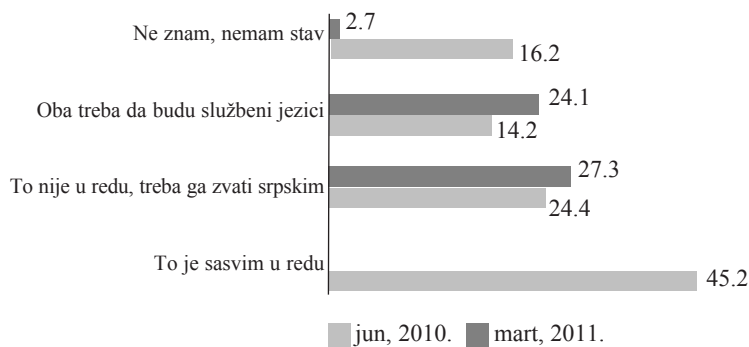
4. JEZIK

4.1. Kojim jezikom Vi govorite?



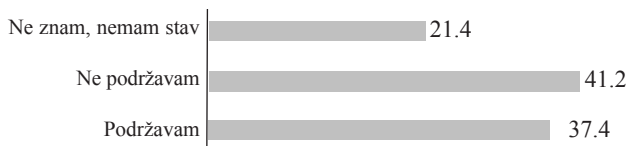
Komentar: Za razliku od posljednjeg istraživanja javnog mnjenja, ovoga puta se veći broj građana izjasnio da govori srpskim jezikom (46% u odnosu na prethodnih 42%), dok je broj građana koji govore crnogorskim jezikom smanjen sa 38% na 34%. Ovakav rezultat je u jasnoj korelaciji i sa snažnom srpskom nacionalnom kampanjom koja je vođena u momentu ispitivanja javnosti (pred aprilski popis). Iako je podrška srpskom jeziku opala za oko 17%, crnogorski jezik još uvijek nema dominantno uporište kod građana Crne Gore. I pored toga što je podrška crnogorskom jeziku u odnosu na popis iz 2003. god. porasla za preko 13% još uvijek su prisutni snažni otpori prema jezičkoj reformi u Crnoj Gori. Pošto se u ovom slučaju ne radi samo o lingvističkim razlikama, sasvim je jasno da će buduća legitimizacija crnogorskog jezika pretežno zavisiti od političkog konteksta i načina institucionalne implementacije crnogorskog jezika kao službenog jezika u Crnoj Gori.

4.2. Ustavom Crne Gore propisan je crnogorski jezik kao službeni jezik u Crnoj Gori. Kakav je Vaš stav o tome?



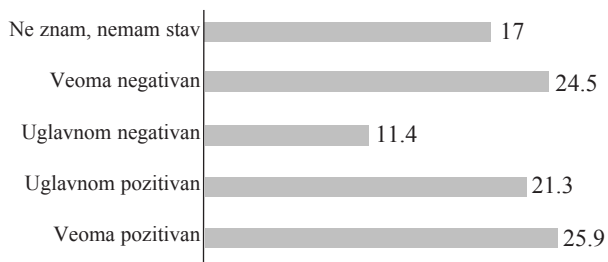
Komentar: Ispitanici su u odgovoru na ovo pitanje pretežno podržali ustavnu normu kojom je crnogorski jezik definisan kao službeni jezik (46%). Zanimljivo je da postoji evidentna razlika između ustavno-pravne lojalnosti prema nazivu službenog jezika i broja građana koji tvrde da govore crnogorski jezik (oko 10%). Ovakvi stavovi ispitanika nesumnjivo upućuju na distinkciju između većeg broja građana koji prihvataju preimenovanje jezika i manjeg broja građana koji se slažu sa aktuelnom jezičkom reformom. Međutim, s druge strane, realno je očekivati da će se s vremenom izjednačiti politički i jezički reformisti, što bi u perspektivi trebalo da obezbijedi primat crnogorskog jezika kod građana Crne Gore.

4.3. Da li podržavate pravopis crnogorskog jezika?



Komentar: U ovom istraživanju je povećan broj građana koji podržava pravopis crnogorskog jezika (za 10%, sa 27% na 37%) Istovremeno, broj onih građana koji se ne slažu sa jezičkom reformom je ostao na približno istom nivou (41%). To istovremeno znači da je broj neutralnih građana opao za 10%. Postaje očigledno, da u mjeri u kojoj se državne vlasti eksplicitnije zalažu za primjenu jezičke reforme raste broj građana koji podržavaju standardizaciju crnogorskog jezika. U ovom slučaju prisutni su pozitivni trendovi koji upućuju na snaženje podrške lingvističkom utemeljenju crnogorskog jezika.

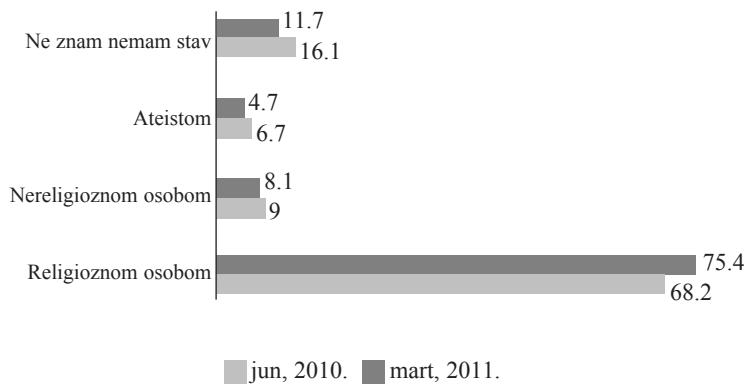
4.4. Od 1. septembra u školama će se izučavati crnogorski jezik. Kakav je Vaš stav prema tome?



Komentar: Istorijska implementacija crnogorskog jezika u školskom sistemu ima podršku 47% ispitanika, nasuprot 36% ispitanika koji smatraju da je to pogrešan korak. Imajući u vidu sve dosadašnje otpore crnogorskoj jezičkoj reformi i preimenovanju ustavnog jezika, možemo konstatovati da je ipak veliki broj građana do sada prihvatio legitimizaciju crnogorskog jezika u obrazovnom sistemu. I u odgovoru na ovo pitanje uočljivo je poklapanje broja ispitanika koji podržavaju ustavno preimenovanje jezika sa skorim uvođenjem crnogorskog jezika u školski sistem. Ovakvi stavovi pokazuju snažnu ulogu političkog diskursa u definisanju društvenog statusa zvaničnog jezika u Crnoj Gori.

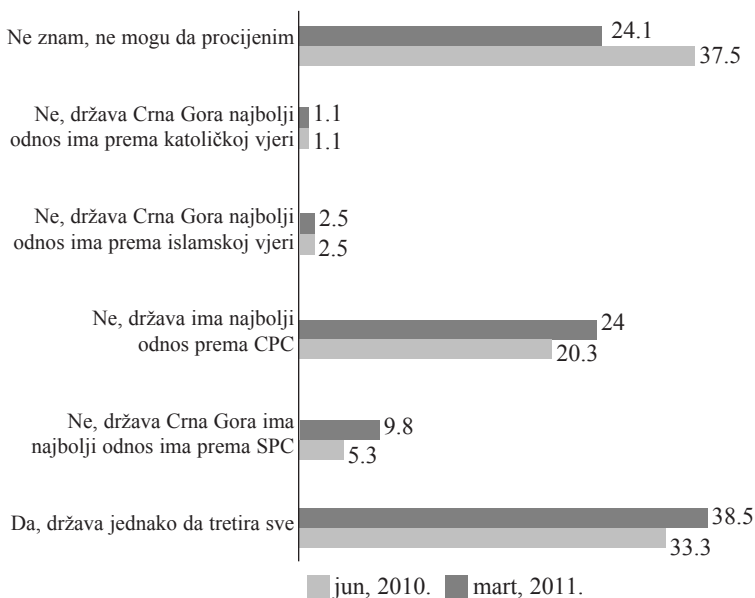
5. RELIGIJA

5.1. Nezavisno od toga da li idete u crkvu/džamiju ili ne, biste li sebe nazvali:



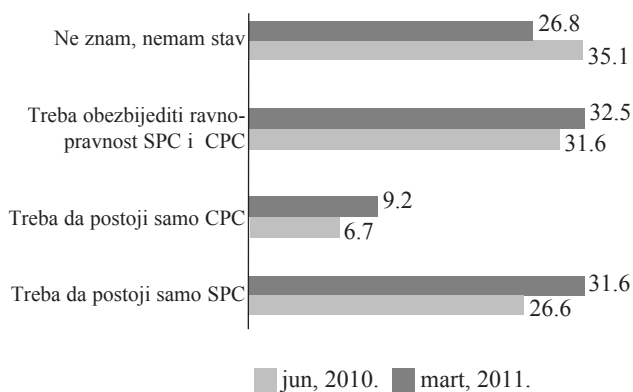
Komentar: Crna Gora je, sudeći po stavovima ispitanika, sve više zajednica religioznih osoba (75%). Ostatak građana sebe smatra ateistima ili nereligioznim osobama (13%), dok oko 12% ispitanika nema stava. U osnovi, dobijeni rezultati pokazuju sve prisutniju religioznost kod građana, ma šta to značilo u stvarnom životu ili vjerskoj praksi. Vrijeme će pokazati u kojoj mjeri će ekspanzija i stepen religioznosti uticati na društvene i političke prilike u Crnoj Gori.

5.2. Smatrate li da država ima ravnopravan odnos prema svim vjerskim zajednicama?



Komentar: Odgovarajući na ovo pitanje znatan broj ispitanika (24%) nije bio u stanju da procijeni politiku države prema vjerskim zajednicama, što opet govori o priličnom broju građana koji su nezainteresovani za aktuelni društveni položaj vjerskih organizacija. Ostali ispitanici su se podijelili u tri ključne grupe: prva – koja ocjenjuje da je država vjerski neutralna (38%), druga – da država favorizuje Crnogorsku pravoslavnu crkvu (24%) i treća, najmanja, – da država ima najbolji odnos prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi (10%). Ako apstrahujemo dio građana koji nije u stanju da zauzme eksplicitan stav prema državnoj vjerskoj politici, onda je očigledno da većina ispitanika smatra da se država trudi da vodi politiku jednakosti prema svim vjerskim zajednicama. Međutim, sasvim je drugo pitanje u kojoj mjeri je aktuelna državna politika na tragu razumijevanja problema koji postoje u pravoslavnoj vjerskoj zajednici, uključujući sporove između CPC i SPC.

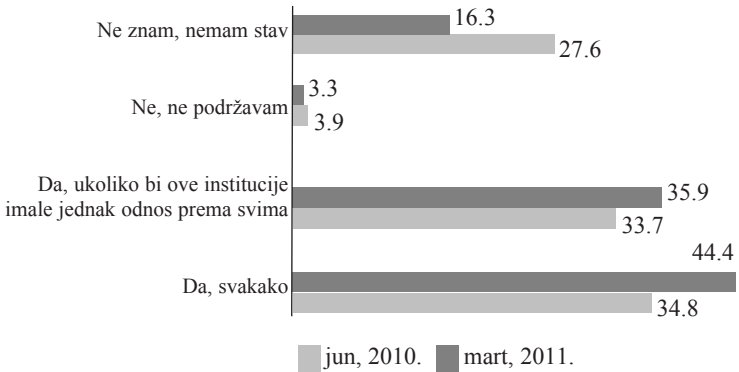
5.3. Kada je riječ o odnosu između SPC i CPC, kakav je Vaš stav?



Komentar: Iako veliki broj građana nema jasan stav povodom ovog pitanja (27%), ohrabruje činjenica da 32,6% ispitanika ima nediskriminatorski odnos prema obje vjerske zajednice, što ujedno uključuje zalaganje za njihov ravnopravan status. Međutim, priličan broj ispitanika smatra da SPC treba da ima pravo na ekskluzivan status u pravoslavnoj zajednici (31,6%), što je daleko više od broja onih građana koji preferiraju takav položaj za CPC (9,2%). Imajući u vidu ovakve stavove građana, crnogorska državna politika bi morala da zauzme neuporedivo aktivniju politiku od dosadašnje i pokuša da doprinese rješavanju sukoba u okviru pravoslavne populacije na načelima pravednog i ekumenističkog rješenja, pritom imajući u vidu istorijsku i aktuelnu ulogu i hrišćansku misiju SPC i CPC.

6. IDENTITETSKE INSTITUCIJE

6.1. Da li podržavate razvoj i afirmaciju institucija i organizacija koje se naročito bave zaštitom nacionalnog i kulturnog identiteta naroda koji žive u Crnoj Gori ?



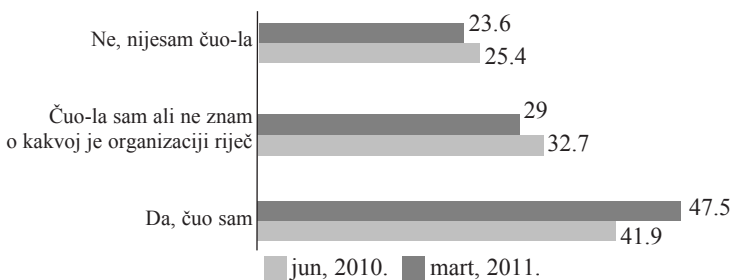
Komentar: Na ovo pitanje ubjedljiv broj ispitanika (oko 80%) je odgovorio potvrdno pod uslovom da identitetske institucije ne diskriminišu bilo čija nacionalna i kulturna prava. Dobijeni odgovor ide u prilog tezi o pozitivnom i tolerantnom stavu velikog dijela populacije prema afirmaciji i razvoju multietničke i multikulturalne Crne Gore.

6.2. Ocijenite u kojoj mjeri su dolje navedene institucije efikasne u zaštiti nacionalnog i kulturnog identiteta crnogorskog naroda?

		Veoma efikasne	Uglavnom efikasne	Uglavnom neefikasne	Veoma neefikasne	Ne znam
Ministarstvo kulture	jun 2010.	16.6	32.8	9.1	6.3	35.1
	mart 2011.	25.0	32.2	11.0	6.4	25.4
Ministarstvo prosvjete	jun 2010.	16.1	30.9	10.6	6.3	36.1
	mart 2011.	26.5	28.4	13.1	7.3	24.8
Matica crnogorska	jun 2010.	14.6	25.5	8.1	6.3	45.6
	mart 2011.	22.7	23.8	9.5	7.3	36.6
Crnogorski PEN Centar	jun 2010.	9.3	22.4	8.7	5.6	54
	mart 2011.	14.4	20.4	11.4	7.7	46.1
Crnogorsko narodno pozorište	jun 2010.	12.2	27.8	10.0	6.4	43.6
	mart 2011.	17.9	24.8	12.3	8.6	36.4
Dukljanska akademija nauka i umjetnosti	jun 2010.	15.5	22.4	8.2	8.6	45.3
	mart 2011.	20.4	21.0	12.3	9.7	36.6
Crnogorska akademija nauka i umjetnosti	jun 2010.	13.5	27.6	9.9	7.3	41.7
	mart 2011.	20.5	25.0	11.2	9.3	34.0
Crnogorsko društvo nezavisnih književnika	jun 2010.	11.8	22.1	7.9	6.9	51.2
	mart 2011.	16.2	21.8	12.6	8.8	40.5
Crnogorska pravoslavna crkva	jun 2010.	17.4	21.6	7.1	8.7	45.3
	mart 2011.	24.9	21.1	7.3	11.6	35.2
Fondacija Sveti Petar Cetinjski	jun 2010.	10.6	21.7	5.5	6.5	55.7
	mart 2011.	15.0	20.9	9.9	8.4	45.8
Muzeji Crne Gore	jun 2010.	-	-	-	-	-
	mart 2011.	19.5	24.2	10.0	8.3	38.0

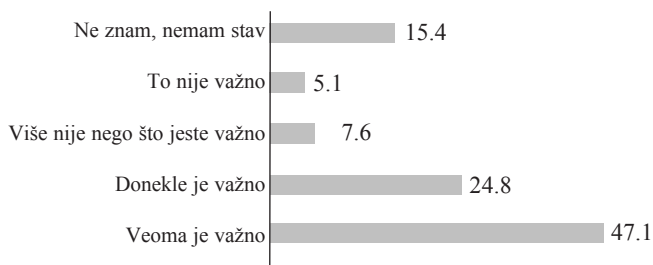
Komentar: Ovim pitanjem je ponovo mjerena posvećenost državnih i nacionalnih institucija i organizacija afirmaciji i zaštiti crnogorskog nacionalnog i kulturnog identiteta. Ispitanici su najveće povjerenje dali ministarstvima kulture i prosvjete (preko 50%), a odmah zatim slijedi Matica crnogorska (46%). I druge organizacije koje su u javnosti prepoznate po svojoj crnogorskoj nacionalnoj i kulturnoj misiji u solidnoj mjeri su podržane od strane ispitanika (od 35-45%). Međutim, kao i u prošlogodišnjem istraživanju, veliki broj anketiranih građana (od 25-55%) nije bio u stanju da ocijeni značaj i efikasnost imenovanih ustanova, što je u očiglednoj korelaciji sa zainteresovanim građanima koji pripadaju crnogorskoj nacionalnosti.

6.3. Da li ste čuli za organizaciju koja se zove Matica crnogorska?



Komentar: Cilj ovog pitanja je bio da se ponovo utvrdi u kojoj mjeri je javnost upoznata sa djelovanjem Matice crnogorske. Za razliku od prethodnog istraživanja, broj građana koji prepoznaju Maticu crnogorsku se povećao za oko 5%, tako da je ovoga puta 47,5% ispitanika nedvosmisleno istaklo da zna o kakvoj organizaciji je riječ. Istovremeno, smanjio se broj ispitanika (sa 33% na 29%) koji ne znaju o kakvoj se organizaciji radi, dok se broj onih kojima nije poznata Matica crnogorska sveo na 23,6%. Može se zaključiti da su pojačane aktivnosti Matice crnogorske dovele do većeg stepena prepoznavanja u crnogorskoj javnosti. Očigledno je da u narednom periodu Matica crnogorska mora dodatno težiti snaženju svoje javne pozicije i ojačati svoj društveni uticaj.

6.3. Kada je riječ o našim iseljenicima, koliko je po Vama potrebno održavati i jačati vezu s njima %



Komentar: Ovo pitanje je po prvi put postavljeno u cilju testiranja javnosti u pogledu odnosa prema našim iseljenicima. Značaj iseljenika i dijaspore za savremenu Crnu Goru je sve veći, pa je samim tim nedopustiva državna politika koja bi marginalizovala značaj dijaspore ili se traljavo odnosila prema velikom broju naših sunarodnika koji žive širom svijeta. Odgovarajući na postavljeno pitanje preko 70% građana je ocijenilo da je bitno održavati i jačati vezu sa iseljenicima i dijasporom. Ovaj podatak je sam po sebi dovoljan razlog za redefinisavanje dosadašnje neaktivne i slabe državne politike prema crnogorskim iseljenicima.

Komentar: **Rade Bojović**